Poniższy Aneks nie jest częścią analizy dokonanej przez ECRI i propozycji przedstawionych przez Komisję w związku z sytuacją w Polsce.

ANEKS

Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji chciałaby wskazać, że analiza zawarta w drugim raporcie dotyczącym Polski nosi datę 10 grudnia 1999 roku, i żadne późniejsze zmiany nie są uwzględnione.

Zgodnie z procedurą przyjętą przez Europejską Komisję Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, władze polskie wyznaczyły polskiego urzędnika kontaktowego, którego zadaniem było zaangażowanie w proces poufnego dialogu z Europejską Komisją Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji w sprawie projektu Raportu dotyczącego Polski. Komisja uwzględniła niektóre uwagi urzędnika kontaktowego i zawarła je w Raporcie.

Jednakże, polski urzędnik kontaktowy, w wyniku tego dialogu, zwrócił się z wyraźną prośbą, aby poniższe uwagi władz polskich zostały przedstawione jako załącznik do Raportu Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji.

Uwagi przedstawione przez władze polskie do raportu Europejskiej Komisji przeciwko rasizmowi i nietolerancji (ECRI) o sytuacji w Polsce

Od czasu zasadniczych demokratycznych przemian w 1989 r. w Polsce nie notowano znaczących naruszeń praw człowieka.

Użyte na początku Streszczenia Raportu sformułowanie "odczucia antysemickie pozostają głęboko utrwalone" jest nie mającym pokrycia uogólnieniem, które może się przyczyniać do kreowania lub wzmacniania fałszywych i krzywdzących stereotypów.

Ponadto strona polska zgłasza następujące uwagi szczegółowe do poszczególnych części raportu:

ROZDZIAŁ I: PRZEGLĄD SYTUACJI

B. Przepisy konstytucyjne oraz inne przepisy podstawowe

3-6. Raport nie wymienia wszystkich artykułów Konstytucji odnoszących się do kwestii rasizmu i dyskryminacji. Poza wzmiankowanymi artykułami 32, 13, 35 i 53 należy wymienić:

1. art. 25, wprowadzający równouprawnienie kościołów i związków wyznaniowych;

2. *art.54, zapewniający wolność wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji;*

3. *art. 58, zapewniający wolność zrzeszania się,;*

4. *art. 60, zapewniający obywatelom polskim prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach;*

5. *art. 87 ust. 1, stwierdzający, że źródłem obowiązującego w Polsce prawa są: Konstytucja, ustawy oraz ratyfikowane umowy międzynarodowe (odnosi się to do ratyfikowanych przez Polskę traktatów dwustronnych i wielostronnych, które dotyczą ochrony praw człowieka oraz ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych).*

D. Przepisy prawa cywilnego i administracyjnego

15. Polskie władze uważają, iż jest to przepis o imperatywnym charakterze. W komentarzu do Kodeksu Pracy (patrz.: Z. Salwa, Kodeks pracy. Komentarz i obecna sytuacja prawna, Bydgoszcz 1997, s.26-27) jest wyjaśnione, iż ta generalna klauzula zabrania jakiegokolwiek rodzaju dyskryminacji w dziedzinie pracy i ma na celu zapewnienie pełnej zgodności polskiego prawa pracy z wymaganiami Rady Europy i Unii Europejskiej. Dlatego wątpliwości wyrażone w raporcie ECRI wydają się zupełnie nieuzasadnione.

17. Zastrzeżenia co do zbyt długiego czasu trwania postępowania procesowego w sprawach cywilnych i administracyjnych oraz co egzekucji orzeczeń sądowych dotyczą generalnego problemu istniejącego w tym względzie w Polsce. W żadnym razie nie odnoszą się szczególnie do ofiar dyskryminacji na tle rasowym czy etnicznym.

E. Organy wyspecjalizowane oraz inne instytucje

20-21. Wśród ciał i instytucji wyspecjalizowanych Raport nie wymienia Departamentu Ochrony Granic, Migracji i Uchodźstwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Rady ds. Uchodźców. Nie mówi także o specjalnie utworzonym Wydziale ds. Mniejszości Narodowych w Departamencie Obywatelstwa MSWiA, który zajmuje się problematyką mniejszości narodowych i etnicznych.

F. Przyjmowanie oraz status osób nie posiadających obywatelstwa

24. Zgodnie z orzeczeniem Naczelnego Sądu Administracyjnego z 26.08.1999 r. (syg. Akt V S.A. 708/99) art. 37 ustawy o cudzoziemcach z 1997 r. nie powinien ograniczać czasowo możliwości złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy przez osobę, która nielegalnie przybyła na terytorium Polski. Cudzoziemcy osadzeni w celu wydalenia w ośrodku strzeżonym dla cudzoziemców i w aresztach mają swobodny dostęp do procedur uchodźczych. W Polsce nie ma w praktyce ograniczeń w dostępie do procedury uchodźczej z tytułu terminu lub miejsca złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

25. Osoby wnioskujące o nadanie statusu uchodźcy same deklarują, w jakim języku ma zostać przeprowadzony z nimi wywiad. Decyzję tę poświadczają własnym podpisem. Zarówno Departament ochrony Granic, Migracji i Uchodźstwa MSWiA, jak i Graniczne Punkty Kontrolne Straży Granicznej zapewniają tłumacza podczas prowadzonych wywiadów. Każdej wnioskującej osobie dostarczane są na piśmie informacje dotyczące procedury w języku dla niej zrozumiałym. Dodatkowymi informacjami dysponują organizacje pozarządowe, zaangażowane w pomoc i doradztwo dla cudzoziemców.

G. Dostęp do usług publicznych

36. Zgodnie z Konstytucją RP nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. W Polsce mamy do czynienia z wysokimi wskaźnikami skolaryzacji na etapie kształcenia podstawowego (99,96% dzieci, w tym 0,17% dzieci, które zostały zwolnione z obowiązku szkolnego lub w stosunku do których obowiązek ten odroczono) oraz ponadpodstawowego (97,1% młodzieży). Można zatem uznać, że niezależnie od pochodzenia dzieci i młodzieży kształcenie na tych etapach jest powszechne. Z tego względu przeprowadzany jest jedynie stały monitoring nauczania języka ojczystego w przedszkolach i szkołach dla dzieci i młodzieży mniejszości narodowych i etnicznych. Uwidacznia on znaczny wzrost liczby dzieci i młodzieży uczącej się języka ojczystego wśród mniejszości niemieckiej i ukraińskiej oraz stabilizację w odniesieniu do mniejszości białoruskiej, litewskiej i słowackiej.

Wyjątek stanowi monitoring edukacji dzieci i młodzieży Romów. W odróżnieniu od innych mniejszości Romowie nie wykazują podobnego zainteresowania nauczaniem w swoich dialektach (w Polsce używanych jest 6 dialektów romskich). Problemem jest także wyekzegwowanie od tej mniejszości obowiązku szkolnego. Uznając wagę tego problemu Ministerstwo Edukacji Narodowej zbiera dane na ten temat za pośrednictwem kuratorów oświaty. Dane te mają jedynie charakter szacunkowy i nie można się nimi posługiwać na prawach statystyki państwowej.

37. Nieuzasadnione jest zawarte w raporcie generalne stwierdzenie dotyczące utrudnionego dostępu mniejszości narodowych do szkolnictwa wyższego. Stwierdzenie to pada, mimo że autorzy raportu przyznają, iż nie dysponują konkretnymi danymi na ten temat. Również wnioski opiniodawców, którzy nie zaznaczyli, jakie mniejszości mają na myśli, nie są poparte przykładami. Pragniemy podkreślić, że w Polsce jest realizowane prawo równego dostępu do wykształcenia. Każde dziecko ma prawo do bezpłatnej nauki w szkołach publicznych podstawowych, średnich, a także na studiach wyższych w systemie dziennym. Szkoły z językiem mniejszości narodowych korzystają z preferencji finansowych, zaś niektóre z nich mają bardzo wysoki odsetek osób przyjmowanych na studia wyższe.

We współpracy ze środowiskami romskimi przygotowano obszerny raport dotyczący edukacji dzieci romskich. Wyniki tego raportu będą wykorzystywane w działaniach na rzecz podniesienia poziomu kształcenia romskich dzieci.

H. Zatrudnienie

39-40. Przepisy ustawy z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu nie dopuszczają stosowania jakichkolwiek form dyskryminacji obywateli polskich, m.in. ze względu na ich narodowość, w zakresie dostępu do zatrudnienia. Także obywatele innych państw, o ile posiadają kartę stałego pobytu lub status uchodźcy na terenie RP i otrzymali zezwolenie na zatrudnienie, korzystają z identycznych praw, co obywatele polscy w zakresie dostępu do zatrudnienia. Cytowana ustawa nie zawiera jednak zapisów zakazujących prawodawcom dyskryminacji widocznej w ofertach pracy. Taki zapis – w kontekście postanowień Dyrektywy Unii Europejskiej 76/207 – planuje się wprowadzić do znowelizowanej ustawy.

L. Postępowanie niektórych instytucji

49. Statystyczne źródła policyjne potwierdzają incydentalne przypadki dokonywania przestępstw na szkodę osób pochodzenia azjatyckiego, afrykańskiego, a także przedstawicieli Romów polskich. Trudno jest jednak ustalić, czy dane czyny zostały popełnione na tle rasistowskim. Prowadzone dochodzenia wskazują na chuligański charakter przestępstw.

Wprawdzie nie prowadzi się specjalnych szkoleń wyczulających policjantów na problemy rasizmu i nietolerancji, ale treści takie są przekazywane podczas szkoleń innego rodzaju, podobnie jak kwestie tolerancji wobec mniejszości wyznaniowych, mniejszości seksualnych itd. W celu uregulowania działań policji w zakresie zapobiegania konfliktom społecznym na tle narodowościowym oraz wyznaniowym opracowane zostały w 1992 r. specjalne wytyczne Komendanta Głównego Policji dla jednostek terenowych.

50. We wszystkich zgłoszonych przypadkach przestępstw dokonywanych na szkodę Romów podejmowane były niezwłoczne aktywne działania policyjne, zmierzające do wyjaśnienia zaistniałych zdarzeń oraz ustalenia sprawców przestępstw oraz wykroczeń.

Przykładami mogą być:

1. Ustalenie i zatrzymanie (po kilkunastu godzinach) sprawcy wrzucenia przez okno zapalonej butelki z płynem łatwopalnym do mieszkania rodziny Romów na terenie Bytomia, we wrześniu 1998 r. Sprawca przestępstwa został skazany na karę pięciu lat pozbawienia wolności.

2. Ustalenie i zatrzymanie, po dwóch dniach od zgłoszenia przestępstwa, czterech sprawców pobicia Romów w Nowym Sączu, w maju 1999 r.

Oczywiście nie wszystkie podejmowane przez policję czynności kończą się pozytywnym rezultatem. Podłożem wykroczeń lub przestępstw o wspomnianym charakterze są najczęściej konflikty z lokalnymi społecznościami lub przypadkowe czyny o charakterze chuligańskim, które mogły w takim samym stopniu dotyczyć obywateli polskich lub obcych o białym kolorze skóry.

Egzekwowanie prawa w zakresie legalności pobytu na terenie RP, przestrzegania obowiązków meldunkowych, legalności podejmowania zajęć zarobkowych dotyczy w równym stopniu wszystkich cudzoziemców przebywających na terenie Polski, w tym obywateli Rumunii. Należy zaznaczyć, że ujawnione przypadki nieprzestrzegania przepisów lub łamania prawa przez policjantów są przedmiotem kontroli i postępowań dyscyplinarnych, wszczynanych każdorazowo przez wyspecjalizowane piony, podległe bezpośrednio komendantowi głównemu Policji lub Komendantom Wojewódzkim Policji. Sprawcy udowodnionych przypadków łamania prawa w stosunku do osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub związek z nim są karani z całą surowością, do zwolnienia dyscyplinarnego ze służby, wszczęcia dochodzenia prokuratorskiego oraz wyroku sądowego włącznie.

CZĘŚĆ II: KWESTIE BĘDĄCE PRZEDMIOTEM SZCZEGÓLNEGO ZAINTERESOWANIA

M. Nastroje społeczne

52. Sądząc jednak po działalności ośrodków kultury, galerii, repertuarze teatrów i kin, rynku wydawniczym, tematach poruszanych w czasopismach, a przede wszystkim po programach telewizyjnych zainteresowanie kulturą "obcą" jest nie mniejsze niż rodzimą.

Dostępne badania opinii publicznej nie uprawniają do stwierdzenia: "zwłaszcza antysemityzm pozostaje problemem w społeczeństwie polskim". Jest to nieuzasadnione uogólnienie.

55. Od pierwszych wolnych wyborów w 1989 r. żadne ugrupowanie polityczne, które posługiwało się retoryką ksenofobiczną i antysemicką nie uzyskało poparcia powyżej 0,1%.

56. Wspomniane w tym akapicie akty profanacji cmentarzy dotyczą nie tylko cmentarzy żydowskich. Ten drastyczny problem jest od dawna związany z nierozwiązanym dotychczas w Polsce problemem młodocianych przestępców, sektami, a przede wszystkim z niedostatkami w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości.

57. Podniesiona w tym miejscu sprawa "zgłoszone przez organizacje Żydów amerykańskich wnioski prawne w sprawie restytucji własności" wzbudziła gwałtowne protesty nie ze względu na narodowość czy pochodzenie wnioskodawców, lecz na oszczercze, wyraźnie antypolskie i niezgodne z faktami uzasadnienie, sformułowane przez adwokatów (a nie, jak sformułowano w Raporcie przez American Jewish Organisations), reprezentujących kilkunastu obywateli amerykańskich pochodzenia żydowskiego. Owe skandalicznie uzasadnione roszczenia zostały podane do wiadomości publicznej. M.in. przypisywały one Polakom udział w Holocauście, kontynuację hitlerowskiego (!) antysemityzmu i utożsamiały politykę komunistycznego rządu (traktowanego przez większość Polaków jako obcy) ze światopoglądem całego polskiego społeczeństwa.

58. W Polsce ukazuje się rocznie ponad 100 nowych pozycji wydawniczych dotyczących historii i kultury Żydów. Agendy rządowe wspierają stałymi dotacjami czasopisma żydowskie i kulturalne przedsięwzięcia żydowskiej mniejszości. Festiwale kultury żydowskiej, przedstawienia i wszelkie wydarzenia kulturalne przyciągają rzesze polskich uczestników. Ponad 30 szkół w Polsce zaangażowanych jest w rozmaite formy wymiany i współpracy z młodzieżą z Izraela i diaspory, a w "Marszu Żyjących" uczestniczy polska młodzież (w ubiegłym roku 500 Polaków na 1,5 tys. maszerujących).

N. Społeczność Romów/Cyganów

59. Zarzutów w sprawie dyskryminacji Romów przez władze lokalne nie potwierdzają polskie wyspecjalizowane badania. Świadczą o tym np. wyniki raportu "Romowie – bezrobocie, elementy opisu położenia społecznego Romów w Polsce z 1999 r.": na skierowane do Romów pytanie, jakie jest nastawienie do nich instytucji takich, jak urząd miasta lub gminy, policja, sąd, ponad 80% ankietowanych odpowiedziało, że uważa je za pozytywne. Na uwagę zasługuje również fakt, iż w niektórych gminach w Polsce około 75% rodzin z tej grupy mniejszościowej systematycznie korzysta ze świadczeń pomocy społecznej. Korzystają one m.in. (wg danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie) z: zasiłków pieniężnych, opłacania posiłków dzieciom uczęszczającym do szkoły oraz pomocy rzeczowej. Zarzutów o dyskryminacji w dziedzinie pomocy społecznej i pomocy ofiarom klęsk żywiołowych nie podnosiły dotychczas kontrole i badania takich organów i instytucji, jak: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznik Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka.

Nie znaczy to, że nie ma problemu Romów. Problem Romów, pojawiający się w wielu krajach, jest ważną sprawą dla wielu państw europejskich, w tym Polski.